

In vrijheid herdenken

Gastcolumn

Columns - 16 juni 2003

(16 juni 2003) Berlijn, zondagochtend half tien. Een groep van ruim honderd personen heeft zich verzameld bij de Brandenburger Tor, de plek die symbool staat voor zoveel ingrijpende gebeurtenissen uit het Duitse verleden. Hier marcheerden de nazi's na de machtsovername van Hitler in 1933; hier vochten Sovjetsoldaten hun laatste, verbeten straatgevechten tegen diezelfde nazi's in 1945; hier kan men zich sinds de val van de Muur in 1989 weer ongehinderd van Tiergarten naar Unter den Linden begeven. Deze symboliek lijkt de groep echter te ontgaan. Maar het zijn dan ook geen toeristen, voor wie deze plek het hoogtepunt vormt van een bezoek aan de Duitse hoofdstad. Het zijn vrijwel allemaal Duitsers. Oude Duitsers, die deze plek ongetwijfeld reeds hebben bezocht en op deze ochtend meer oog hebben voor oude bekenden, dan voor de Koningin van de Oorlog, die vanaf de Brandenburger Tor op hen neerkijkt.

van Mark Schenkel

Nadat de radiostem langzaam is verflauwd, beklimt een oudere man het podium. Iedereen wordt namens de organisatie van harte welkom geheten. Daarna begint het eigenlijke programma. Een viertal ooggetuigen zal ieder een minuut of tien over zijn belevenissen op 17 juni 1953 spreken, zo is de bedoeling. De derde, stokoude spreker wordt echter onderbroken door een al even oude man in het publiek, die zijn rug naar het podium keert en roept: "Kijk daar, die idioten!". De meeste hoofden draaien zich nu ook om; de spreker staakt zijn voordracht. Zo'n dertig meter achter de laatste rij banken met toeschouwers heeft een handjevol jeugdige demonstranten een gigantisch spandoek ontrolt. Daarop valt te lezen: "Liever socialistische experimenten dan groot-Duitse catastrofes" - ernaast prijkt een al even grote DDR-vlag. Vermoedelijk zijn het socialistische of communistische jongeren, die de gelegenheid van de herdenking te baat willen nemen om op demonstratieve wijze hun sympathie voor het socialisme dan wel communisme voor het voetlicht te brengen. En wat is dan effectiever dan te verwijzen naar de "groot-Duitse catastrofe", hetgeen een ander, al even donker

Duits verleden in herinnering brengt, en dat in 89-90 een vaak gehoord argument was tegen de Duitse hereniging. De hereniging, waar de aanwezige ouderen destijds in de DDR-jaren, ja decennialang naar hebben uitgekeken.

Enkele bezoekers van de herdenkingsbijeenkomst reageren met een spottende lach, maar op andere aanwezigen werkt het spandoek als een rode lap op een stier. Een groepje bezoekers rent met verbeterde gezichten naar de jeugdige demonstranten en poogt het spandoek neer te halen. Daarbij komt het tot een handgemeen. Wat lijkt te gaan uitdraaien op een flinke knokpartij, wordt door de aanwezige politie echter in de kiem gesmoord. Enkele mensen worden gearresteerd. Toeristen kijken verbaasd toe. "Wat bezielt die oude mensen?" valt er van hun gezichten af te lezen. Nadat de rust - in tegenstelling tot het spandoek en de DDR-vlag - is teruggekeerd, wordt het programma voortgezet.

Het gewelddadige tafereel is in zekere zin illustratief voor de moeite die veel oudere voormalige DDR-burgers vandaag de dag nog hebben, om zich de principes van de democratische, politieke cultuur eigen te maken. De vrijheid die hen veertig jaar lang werd ontzegd in de DDR, de vrijheid een mening te verkondigen zonder het gevaar te lopen daarvoor aangevallen te worden - ja, de vrijheid waarvoor de DDR-burgers op 17 juni 1953 tanks trachtten te trotseren: het is precies deze vrijheid die zij zelf zo-even de demonstranten ontzegden. De demonstranten mochten dan uitblinken in smakeloos, provocerend gedrag; de reactie daarop van de voormalige DDR-burgers kan - o, ironie - worden vergeleken met de bepaald weinig tolerante reactie van de vroegere DDR-leiding op haar onwelgevallige meningen.

De bijeenkomst wordt zonder verdere incidenten voortgezet. Nadat sprekers van de Bondsdagfracties van CDU, SPD, FDP en Die Grünen namens hun partij een poging hebben gedaan de opstand al naar gelang hun partij-ideologie te duiden ("Opstand voor nationale eenheid!", aldus de CDU-spreker; "Arbeidersopstand!", luidde het SPD-oordeel), volgt de daadwerkelijke herdenking. Er wordt een minuut stilte in acht genomen voor de slachtoffers van een halve eeuw geleden. Daarna keert iedereen rustig huiswaarts.

Mark Schenkel is student Geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam en schrijft regelmatig artikelen voor het Duitslandweb. Momenteel studeert hij aan de [Humboldt Universität](#) in Berlijn.

Der Tagesspiegel

[17. Juni 1953](#)

Der Welt

[Ungleichbehandlung von Gedenkstätten für Stasi-Opfer kritisiert](#)

[Meer informatie over volksopstand van 17 juni 1953](#)

Zie ook Naslagwerk

[Opstand 17 juni](#)

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/2775/in-vrijheid-herdenken>